

Karikatura je disciplina grafičke primenjene umetnosti koja svoju likovnu određenost deli sa ilustracijom, stripom, ali i sa čistom likovnom umetnošću. Ono što izdvaja tj. dopunjuje njenu pojavnost i suštinsku vrednost je to što u sebi integriše jaku dozu intelektualnog... od logično-misaonog, preko duhovitog i humornog, do apstraktnog sa agensima alegorijskog i metaforičnog. U širokom rasponu inicijacija, izražajnih sredstava i ciljnih konotacija, karikatura u svojim vrhunskim ostvarenjima zalazi smelo i u lavirinte duboke misaonosti... do egzemplarnih primera filozofije!

U svakodnevnom susretanju sa ovim ostvarenjima, nameće nam se osnovna podela na karikature sa rečima i na one bez reči. Kolikogod nam se prva kategorija nameće kao primarna, jer je slika kompletirana tekstem (što je uvodi u areal literature, naracije, libretoa...), toliko se karikatura bez reči, samim tim, direktnije vezuje za sferu čiste likovnosti. Istovremeno, odsustvo tekstualnog potpisa ili tzv. oblačića autor automatski nadoknađuje sugestivnom primisli i asocijativnim nabojem odabrane teme.

Bard domaće političke karikature, Pjer Križanić, dejtstvovao je na liniji direktne informacije o određenom slučaju ili problemu, sa težištem na dijalogu konfrontiranih aktera ili institucija. Humor tu nije previše egzistirao. Realistički crtež, bez većih karikaturnih deformiteta, praktično je bio u drugom planu... služio je samo kao čiviluk za okačivanje jasne verbalne poruke o aktuelnoj plitičkoj situaciji. Duhovitija varijanta ovog načina izražavanja bio je Zuko Džumhur koji je smirenom grafičkom linijom, bez napadne karikaturnosti, pogađao u centar aktuelnih pojava. Za razliku od Pjerove akademske razložnosti, Zuko je umeo da u svoja ostvarenja unese dovoljno cinizma i levantinske visprenosti koja je otkrivala prirodu autorovog duha i sraslost sa podnebljem.

Savršenu ravnotežu lapidarnog grafičkog i konotativnog izričaja nalazimo u razdraganim priložima Iva Kušanića posredstvom kojih su konzumenti ove vrste humora sledovali podjednako kako vrednu informaciju tako i oplemenjenu varijantu sjajnog humornog sarkazma. Ako Duška Petričića uvodimo u ovu temu to je stoga što je njegov crtež sam za sebe oličenje tj. sinonim karikaturnog i kao takav na suprotnoj strani Pjerovog pristupa. Karikatura se tu predstavlja zaista kao ekletantni likovnografički medium, bez izrazitije potrebe da bude snabdevena literarnom potkom. Razumljivo, jer se u tim prizorima (najčešće halucinatno stilizovanim masovkama) manifestuju apsurdni savremenog sveta ili se, što je za nas bitnije, ogledaju karakteri i mentalitet ovog nebeskog naroda.

U divotnim radovima Savića, Dobrića, Pavlovića, Jovanovića, Klasa, Conića, Prokopljevića i drugih hroničara epohe i evdentičara društvenih ekscesa, iščitavali smo sociourbanu, politekonomsku i komunalnu svakodnevicu na karuselu tipičnih i prepoznatljivih sekvenci. Većina autora promovisala

je karakteristične face i figure svojih junaka, prepoznatljive i drage vernoj publici.

Predrag Koraksić je figura koja naročito zaslužuje da se nađe u galeriji istaknutih stvaralaca u domenu političke karikature. Reč je o autoru koji vrlo dobro reprezentuje karikaturiste kojima je slika sasvim dovoljna da saopšte suštinu pojave. Politička karikatura je ovde predstavljena na najbolji način jer je pod asocijativno-sugestivnom oštricom padala silesija društvenih i ideoloških tabua. Naravno, sa vladajućom oligarhijom i harizmatičnim liderima u glavnim ulogama. Karikaturni likovi kao protagonisti praskavih zamešateljstava i targeti ubojitih konotacija postali su zaštitni znak razdoblja pre petooktobarske "plišane revolucije". Grupa najsmelijih fanatika političke karikature uspešno je demonstrirala potencijale i ubojitost ove discipline primenjene umetnosti. Može se, čak, reći da deo zasluge za "štimovanje" opozicionih masa pripada autorima ovih specifičnih protestnih modaliteta.

SPECIFIČNOST UMETNIČKOG OPUSA

Kratki pregled panorame domaće karikature potreban je da bi u daljoj eksplikaciji teme uspešnije profilisali ličnost, odnosno ukazali na specifičnost umetničkog opusa Jugoslava Vlahovića. Duga karijera i afirmacija ovog likovnog umetnika tekla je u vreme hegemonije establišmenta koje nije blagonaklono primalo kritiku na svoj račun, ni po kom aspektu društvene prakseologije. U takvom ambijentu, baviti se poslom koji ugrožava egzistenciju i status poslenika jeste izazov koji prihvataju samo ljudi posebnog nerva i etike.

Svi autori se služe crtežom čija je glavna odlika grafička linija – olovkom, perom, flomasterom, kičicom. Kod jednih laki štrih poput skice, kod drugih oštri obrisi sa šrafurom senčenja, kod trećih zaobljene konture... sa ili bez datosti treće dimenzije, kod četvrtih akvatinta, akvarel, gvaš, er-braš.

Vlahovićeve crteži su prepoznatljiviji "iz aviona"... sitna poetistička kiša bez ikakvih smetnji oblikuje sve što lucidni autor zamisli. Ova tehnika omogućuje izražajnu fleksibilnost likovne predstave koja se drugim čisto grafičkim tehnikama ne može postići, ili vrlo teško. Ne samo trodimenzionalnost predmeta i tela, već se i pozadina i atmosfera može sugerisati stepenom transparentnosti šlajera kojim je uvijena cela kompozicija. Ako je prepoznatljivost jedan od bitnih aspekata umetničkog digniteta jednog autora (zakonomerno, tek jedne karike u dugom lancu srodnih kreatora) tada se već samim tim Vlahović može izdvojiti i okvalifikovati u pozitivnom smislu.

Reč je o grafizmu koji je, kako se pokazalo do sada, autoru trade mark jer se nijedan drugi kolega ne usuđuje da ga u tome kopira. Međutim, likovnim umetnicima jednom usvojena tehnika nije i ne sme da bude jedina odlika. Vlahović ne bi postigao visoki stepen umetničkog izraza da nije naporedno razvio izuzetnu imaginaciju u sociopolitičkoj sferi i kulturološkom mizascenu u totalu.

Za razliku od svojih kolega koji su često nastojali da praskavim humorom i duhovitim gegom saopšte svoju kritičku poruku na standardne društvene i aktuelne političke teme, Vlahović će strpljivo čekati na "slučaj" koji predstavlja kulminaciju nekog

nepovoljnog trenda ili štetne pojave opštedruštvenog ranga. Već samim tim, takva ekscesna radnja ili događaj zadobijaju tipološku kategorijalnost čime humornokritička žaoka transcendiraju u dubinsku analitičko – sintetičku studiju (ocenu, procenu, signal) univerzalnog značenja i neograničenog trajanja. Uočavanjem sopstvenog društvenog i profesionalnog zadatka (da ne kažemo – zaduženja) autor je sa terena svakodnevnog angažovanja, katkada efemernog i rutinskog, sa sve većim zadovoljstvom uplivavao u beskraj širih civilizacijskih hoprizonata. To je već bila šansa za dvojno tj. paralelno tematsko i kreativno nadigravanje sa – samim sobom! Na jednom planu, dakle, dnevni posao karikaturiste, ilustratora i drugi simpatični poslići grafičkog dizajna... a na drugom planu minuciozno istraživanje do tada nedirnutih tematskih oblasti i likovnog izričaja. U tom planu zapažamo interesovanje za aktuelni Njelttschmerz koji je intenzivno natopljen ekološkim agensom i fluidom globalizma.

Iako se ne može povući jasna razdelnica između ova dva plana, primetno je da se univerzalne kulturološke i geopolitičke teme snažnije doimaju posmatrača ako se obrađuju likovnim tehnikama iz arsenala klasičnog grafičkog pristupa. U težnji da se koloristički valeri u potpunosti integrišu sa grafičkom linijom, odabrano je pero i tuševi u lepezi tonova.

DRVO – PREDMETNOST I LIKOVNOST

Sledstveno fakturi drveta. kao osnovnog materijala u građenju prizora racionalnog i iracionalnog karaktera, preovlađujuće boje su tople nijanse mrkog i okera, u pastelno intoniranoj gami. U stalnom alterniranju svetle arabeske ogoljenih i uglačanih stabala, s jedne strane, i vunolikih brazdi tamne kore, s druge strane... protiče pred očima posmatrača cela serija od stotinu crteža koji svi zajedno ispisuju kliktavu odu drvetu, tom iskonskom, čudesnom fenomenu majke Prirode.

Bilo bi zaludno i suvišno ako bi ovde opisivali pojedine slike jer bi najveći problem bio da se, kako je to običaj, odaberu – najbolje! Ali kako vršiti izbor iz mnoštva raznovrsnih ideja koje se nadmeću međusobno kao na sportskom borilištu?

Dovoljno je da ih koliko–toliko razvrstamo po inicijumu ideje, odnosno po pripadanju kategorijama psihogenog, inteligibilnog, spekulativnog... bilo odvojeno, bilo u polivalentnom zračenju. To su, pre svega, metafore, alegorije i aluzije... kojima autor sugerše potrebu da se na prikazanu sliku–fakat, odnosno na jasnu konotaciju reaguje na najbolji način.

Zadivljuje bogatstvo raznolikih ideja u traganju za porukama određene vrste. U jednom primeru poruka je više nego direktna i jasna, bez sekundarnih likovno–tematskih poštapalica... u drugom primeru, potrebno je dublje uranjanje i smisao onog što je “pisac hteo da kaže”... u trećem, alegorijska smisaonost kao da se tiho prikrada iz motiva crteža da bi bila uočena tek u konotativnom raspletu utiska na posmatrača (“Grad”). U četvrtom primeru, ideja sama iskače iz mentalnog sklopa kao čupavac iz kutije. Ideja podstiče ideju, što se spontano pretvara u cunami stvaralačke energije. Naročito kada se kreativni prosede autora, odabrani motiv i likovno sredstvo nađu na istoj liniji.

Ima tu i čisto tehničkih bravura koje ideaciju crpe iz neograničenih prostora bizarnog. Zapravo, Vlahović ne izbegava istraživanje tehničko–tehnoloških potencijala drveta, kao materijala za vajanje i kao konstrukcije. U tom tematskom arealu, racio i pragmatika stvarnog sveta uranja u iracionalnost, u paradoks, u jednu neobičnu varijantu larparlarističkog proigravanja ovostranog i onostranog. Primer... rezanje spiralnog stepeništa “iz samog sebe”, a bez realne utilitarnosti, odslikava ovu kategoriju autorovog prebogatog imaginativno–crtačkog podneska. A takvih duhovitih bravura ova jedinstvena izložba ima na pretek.

Ova vrsta proizvoljnosti nije strana autorima koji u beskraj nadrealnog kombinuju realni ontološki medijum sa apstrakcijom i fantazmagorijom. Ako se takva igrarija duha i estetskog provodi superiornim likovnim vokabularom, postiže se visok nivo kvaliteta slike–crteža i, srazmerno tome, snažan efekat na posmatrača. Vlahović raspolaže navedenim pretpostavkama i to mu obezbeđuje kvalifikativ majstora u ovoj specifičnoj likovnoj oblasti.